

De kinderbewerking van Henri Van Daele: tweemaal de felle met de rode baard

LISANNE VROOMEN

Reynaert kent vele wegen en komt tot de moderne lezer in vele vormen. In 1996 verschijnt er een vlotte en goed leesbare uitgave van Henri Van Daele. Deze bewerking van 'Van den vos Reynaerde' en 'Reynaerts historie' komt voort uit een duidelijk idee over het belang van adaptaties van klassiekers voor kinderen, zoals we zullen zien. De bewerking is met uitgaven in verschillende versies en zelfs een Afrikaanse¹ en een Chinese vertaling,² ook als een populaire Reynaertbewerking te beschouwen. Die twee feiten maken het de moeite waard om dieper in te gaan op deze Reynaerttekst.

Over de auteur

Henri Van Daele (1946-2010) werd geboren in het Oost-Vlaamse Zele, gelegen tussen Lokeren en Dendermonde. Bij zijn overlijden in 2010 had hij een indrukwekkend oeuvre bij elkaar geschreven: zo'n 900 cursiefjes in kranten en tijdschriften, zestien verhalen en 150 boeken, veelal voor de jeugd.

Al jong was Henri Van Daele geïnteresseerd in taal. Na de middelbare school ging hij naar het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken in Antwerpen, dat hij na twee jaar inruilde voor de studie Pers- en communicatiewetenschappen in Gent. Tijdens zijn opleiding schreef hij al cursiefjes voor verscheidene bladen. Vanaf 1964 publiceerde hij verhalen in de reeks *Vlaamse Filmpjes*, een serie betaalbare boekjes

voor kinderen. Dat is hij blijven doen. In 1992 schreef hij zelfs het tweeduizendste Filmpje: *De kast van overopa*.

Hoewel Van Daele in 1967 debuteerde met het jeugdboek *Herinneringen van een brigand* (Van In), een verhaal over de Boerenkrijg van 1796, brak hij pas echt door in 1980 met een verhaal over zijn grootvader: *Pitjemoer* (Bruna). Voor dit autobiografische boek ontving hij de Bruna-Kinderboekenprijs en de Vlaamse Staatsprijs voor Jeugdliteratuur. Dit zijn Van Daeles eerste bekroningen in een reeks van onderscheidingen. Zo ontving hij meerdere keren een Boekenwelp en een Vlag en Wimpel.

Pitjemoer ligt aan de basis van een reeks kinderboeken gebaseerd op zijn grootouders. Naast *Pitjemoer* verschijnen ook *Pitjefaan* (Harlekijn, 1983) en *Mitjemoer* (Harlekijn, 1984). *Pitjemoer* en *Mitjemoer* zijn de ouders van Henri's vader en *Pitjefaan* is de vader van zijn moeder. Daarna gaat Van Daele verder met boeken waarin de jonge Henri centraal staat, zoals *Het huis in de Rij* (Lannoo, 1982). Deze boeken geven niet alleen een beeld van Henri's kinderwereld, maar ook een tijdsbeeld van het dorpsleven in Vlaanderen in de jaren vijftig en zestig.

Van Daeles kinderboeken bestaan naast deze autobiografische verhalen uit avonturenverhalen en sprookjes, zoals *Ukje, de laatste kabouter* (Altiora, 1972), *Flip de drakendoder* (Gakko, 1973), *Heksje Paddenwratje* (Davidsfonds, 2002) en zijn laatste boek *Sneeuwwitje, 20 jaar later* (2009, Davidsfonds). Van Daele publiceerde ook historische romans, zoals *Woestepet, een moffenkind* (Lannoo, 2002). Zijn interesse voor het verleden blijkt ook uit het non-fictieboek *Een geschiedenis van Vlaanderen* (Lannoo, 2005), waarin hij de geschiedenis van Boudewijn met de IJzeren Arm tot aan Albert II op schrift stelt voor kinderen vanaf 10 jaar oud.³

Reynaert en de Averbode klassiekers

Vanaf 1993 verschijnen er werken van Henri Van Daele in de reeks Averbode klassiekers van uitgeverij Averbode, Altiora N.V. Voor deze

reeks bewerkt Van Daele o.a. *Tijl Uilenspiegel* van Charles De Coster, *Tom Sawyer* van Mark Twain en *De grote tovenaars van Oz* van Frank Baum. Van Daeles Reynaertbewerking verschijnt voor het eerst in 1996 in deze reeks met illustraties van Peter Vos. In 2006 wordt de bewerking van Van Daele nogmaals uitgegeven door Manteau, nu met prenten van illustrator Klaas Verplancke. Het zijn die twee werken van Van Daele die mij als vossenjager het meest interesseren. Het verhaal is overigens ook nog uitgegeven als Bulkboek.

Het idee voor de reeks Averbode klassiekers is ontstaan bij Henri Van Daele en de Vlaamse jeugdacteur Ed Franck. Ze hebben dit voorstel gezamenlijk voorgelegd aan Norbert Vranckx van uitgeverij Averbode en ook zelf de verhalen gekozen. Van Daele had daarbij een voorkeur voor *Tijl Uilenspiegel* en Reynaert de Vos. In een interview zegt hij hier het volgende over:

Ik heb heel graag *Tijl Uilenspiegel* bewerkt en *Reinaart de vos*. Het waren twee schavuiten, twee schelmen, dus dat lag me wel. Zeker die vos, die een dief en een moordenaar is, maar hij zet veel grotere boeven te kakken hé. Hij trekt ze allemaal een lange snuit en dat doet Uilenspiegel eigenlijk ook en dat trekt me wel aan (*lacht*).⁴

Beide versies van de bewerking van Van Daele zijn voorzien van (hetzelfde) nawoord. Uit dit nawoord blijkt dat Van Daele niet alleen een voorkeur heeft voor de figuur van Reynaert, maar dat hij ook de taal van Willem zeer kan waarderen:

Het is overigens zalig om de Middelnederlandse tekst (vooral die van Willem) ter hand te nemen en hardop te lezen. Het lijkt moeilijker dan het is.⁵

De versie uit 2006 heeft een omslag met nog meer lovende woorden over de Middelnederlandse tekst. De *Reynaert* is 'een van de prachtigste Middelnederlandse teksten die overgeleverd werden.'⁶

Kinderboeken?

De reeks Averbode klassiekers is expliciet voor de jeugd bedoeld en heeft als doelgroep kinderen vanaf 12 jaar. Medeauteur Ed Franck, die onder andere een bewerking van Herman Melvilles *Moby Dick* (1995) maakte, geeft aan dat klassiekers in hun oorspronkelijke jasje haast onleesbaar zijn voor de jeugd. Toch vindt hij het nuttig om kinderen in contact te brengen met klassiekers en een moderne hertaling is volgens hem daarvoor veel geschikter dan andere mediavormen:

En zoals we het nuttig vinden om kinderen in contact te brengen met musea, muziekopvoeringen, architectuur en zo meer, is het even nuttig om ze in contact te brengen met de klassiekers op boekengebied. Het zou een verarming zijn als de jeugd deze klassieke verhalen alleen nog zou kennen in een irrelevante vorm, als een stripverhaal, animatiefilm of tv-feuilleton.⁷

In de uitgave van Van Daeles *Reynaert* bij uitgeverij Manteau uit 2006 is echter nergens meer te vinden dat het om een jeugdboek zou gaan. Er zijn geen verwijzingen naar leeftijden en doelgroepen. Dit past bij de stelling van Henri Van Daele dat hij geen jeugdauteur zou zijn:

Ik ben niet bezig met een bepaalde leeftijdsgroep, niet tijdens het schrijven en niet tijdens het denken. Maar ja, dan komt het moment van publicatie en dan moet daar ineens een leeftijd op.⁸

Wel geeft Van Daele aan dat hij ernaar streeft om een verhaal zo eenvoudig mogelijk onder woorden te brengen met korte zinnen. Bij zijn bewerkingen van klassiekers bestaat de grootste uitdaging volgens hem in het toegankelijk maken ervan.⁹ Zo kan het natuurlijk gebeuren dat zijn bewerkingen door de uitgever vooral als kinderboeken worden gezien. Maar hoe gaat Van Daele te werk bij het toegankelijk maken van klassiekers als de *Reynaert*?

De bewerking: vlotte en levende tekst

In de bewerking vertrekt Reinaart niet nadat hij het failliet van het rijk van Nobel heeft aangetoond. Hij blijft en gaat het duel aan met de wolf Isengrijn. Van Daele vertelt dus het langere verhaal van *Reynaerts historie*. In zijn nawoord geeft hij ook duidelijk aan dat het verhaal van Reynaert niet alleen is overgeleverd in de versie van ‘Willem van Madoc’, maar dat er honderd jaar later een vervolg is verschenen. Van Daele is niet onder de indruk van de literaire kwaliteiten van de onbekende schrijver van *Reynaerts historie*: ‘Hij is literair lang niet zo beslagen en duidelijk een zorgelijk baasje.’¹⁰ Maar Van Daele vindt het ook verklaarbaar dat Willems werk een vervolg krijgt. Hij vindt het slot van Willems ‘briljante en gedreven bijeengedichte historie’ merkwaardig en merkt op dat je als lezer niet aan je trekken komt.¹¹ Vandaar zijn keuze voor de lange versie.

Van Daeles bewerkingen bevatten beide een bronvermelding, waardoor we ook weten op basis van welke teksten hij nu echt aan de slag is gegaan. Het gaat om de bewerking van Arjaan van Nimwegen uit 1993 (*Van den vos Reynaerde* in Middelnederlands en vertaling en *Reynaerts historie* in prozavertaling) en de bewerking van Stijn Streuvels uit 1921 (prozabewerking van *Van den vos Reynaerde*). Het feit dat hij ook *Reynaert I* als bron heeft gebruikt en zijn opmerkingen over de beperkte literaire kwaliteit van de auteur van *Reynaert II*, geven het idee dat hij vooral een bewerking van *Van den vos Reynaerde* wil bieden, maar met het slot van *Reynaerts historie*.

Net als Stijn Streuvels kiest Van Daele voor een prozabewerking. Dat kan met de gekozen bronnen ook niet anders, want hij heeft geen rijmbewerking van het tweede deel. De lijst met personages heeft Van Daele ook bij Streuvels afgekeken. Van Daele kiest vaak zijn eigen bewoordingen, maar laat genoeg over van de oorspronkelijke tekst om op zinsniveau herkenning op te roepen bij wie bekend is met de *Reynaert*. Zo denkt Bruun nadat hij mishandeld is door de dorpelingen: ‘En hoe zou hij ooit kunnen uitleggen wat er was gebeurd? Het was te dol voor

woorden! Een ongeloofwaardig verhaal!’ Hier horen we niet Willem, maar Van Daele. Als Reinaart de beer echter bespot, zegt hij ‘Gegroet, meneer de pater! Kent u Reinaart, die schurk? Hij staat hier voor u, de rode schelm, de valse gier! Vertel me eens, eerwaarde pater, tot welke orde behoort u [...]’, woorden waarin we wel degelijk de echo van Willem horen.¹² Op deze manier maakt Van Daele een mooie combinatie van eigentijds taalgebruik (‘Ik lul me er wel uit’) en referenties aan bekende passages (‘Confiteor pater mater, dat ik de otter en de kater en alle dieren heb bedrogen’).¹³

Van Daele is niet bang om dialogen in te korten. Dat blijkt al uit de klachten aan het begin van het boek. Een goed voorbeeld is het pleidooi van de das Grimbeert. In de tekst worden alle punten aangehaald die ook in het Middelnederlands staan: Reinaart kan zich niet verdedigen, Isengrijn heeft Reinaart bedrogen met een pladijs en een stuk spek, Hersinde heeft al zeven jaar een relatie met de vos, een slechte leerling als Cuwaart mag gestraft worden, Cortois heeft geen recht van spreken over een gestolen worst en Reinaart leeft nu als kluizenaar. Bij Van Daele heeft Grimbeert hier echter veel minder woorden voor nodig. Wat ooit in 104 versregels gevat was, past hier op anderhalve pagina. We vergelijken het eerste stuk van het pleidooi van de das:

Vertaling Arjaan van Nimwegen

‘Heer Isengrijn, het is bekend als een spreekwoord van weleer: ‘Vijands mond brengt zelden eer’

Begrijp me goed: ’t was beter als diegeen zou hangen, met zijn hals aan een boom, zoals een dief, die ons ’t meeste heeft gegriefd!

Bewerking Henri Van Daele

‘Heer Isengrijn,’ zei hij, ‘het is een oud gezegde dat men uit de mond van de vijand zelden lof hoort.

Begrijp me niet verkeerd, schurken moeten hangen!

Weet dat als, heer Isengrijn, jij verzoening wilt met Rein, ik je graag mijn hulp aanbied; mijn oom verzet zich zeker niet. En wie het meest heeft misdreven zal genoegdoening moeten geven aan mijn oom en ook aan jou!

Want al komt mijn oom ook nou hier niet klagen, als hij even goed als jij stond aangeschreven bij de vorst en de vazallen, zou het de koning niet bevallen en bestrafte hij het wel dat je dikwijls in zijn vel zo je scherpe tanden zette dat hij zich niet kon verzetten!

Maar als je je met mijn oom wilt verzoenen, zal ik graag bemiddelen. Reinaart wenst niets liever.

Mijn oom is niet hier en niet in staat zichzelf te verdedigen. Hij kan er zich dus evenmin over beklagen dat jij zo vaak je scherpe tanden in zijn pels hebt gezet!

Ook andere klachten worden ingekort, waardoor het verhaal veel sneller dan het origineel bij de daging door beer Bruun komt. Inkorten is al met al de manier waarop Van Daele de *Reynaert* bewerkt en toegankelijker maakt. Lange pleidooien, terzijdes en andere zijsprongen worden vermeden. Op deze manier weet Van Daele een vlotte vertaling te maken waarbij hij de aandacht houdt bij de hoofdlijnen, die goed gevolgd worden. Nadeel is wel dat slimmigheden van de tekst van Willem soms verloren gaan, zoals bij de scène waarin Tybeert muizen gaat stelen bij de pastoor. Hij aarzelt en in het Middelnederlands vraagt Reynaert of Tybeert soms laf is ('twi sidi bloode?'), waardoor Tybeert uit schaamte toch door het gat in de schuur springt. Bij Van Daele ontbreekt deze psychologische truc en vertelt Reynaert enkel hoe hij er zelf een haan heeft gevangen om de kater te motiveren.

Toegankelijk maken wil echter niet zeggen dat Van Daele lastige woorden schuwt. Reinaart is nog steeds een 'heremijt' en voor Coppe worden de 'vigiliën' gezongen. Hij maakt het jonge lezers niet altijd makkelijk; wie kent bijvoorbeeld nog een uitdrukking als 'hem horens opzetten'? Ook worden er geen concessies gedaan wat de scabreuze passages betreft. De misdaden van de vos worden hier niet afgezwakt,

Afb. 2. Bruun de beer zit op de voorgrond vast in de boom terwijl Reynaart hem uitlacht. Op de achtergrond zien we hoe de beer zich in het water stort en vrouwe Julocke in zijn val meeneemt.

zoals in oudere en braver kinderbewerkingen weleens het geval is. De wolf vertelt onomwonden dat Reynaart zijn vrouw heeft verkracht en de pastoor wordt door de kater gecasteerd.

De techniek van het inkorten komt het sterkst tot zijn recht bij het vervolgverhaal uit *Reynaerts historie*. Hier ontbreken moralisaties of andere langdradigheid: er is geen gefilosofeer over liegen, het gesprek met Martijn wordt in enkele zinnen samengevat, de verhalenreeks over de wonderbaarlijke spiegel wordt ingekort, de preek van Reynaart en de parabel tijdens het duel worden weggelaten.¹⁴ Het inkorten sluit aan bij wat Van Daele in het nawoord zegt over *Reynaerts historie*: hij vindt het slot van Willem merkwaardig, maar is ook niet onder de indruk van de tekst van zijn anonieme opvolger. Van Daele zoekt hier een middenweg en maakt zo zijn eigen versie van het verhaal met de volgende nieuwe iconische eindregels die duidelijk maken dat de *Reynaert* een verhaal is zonder einde: ‘En zo vertrok Reynaart naar Malpertuus, kaal, maar daarom niet zonder streken. De zon klom hoger in de lente die nooit zo groen was geweest. Weldra zou het Pinksteren zijn.’¹⁵

De illustraties van Peter Vos

Peter Vos (1935-2010) was een Nederlandse tekenaar, graficus en illustrator die voor een groot aantal boeken en tijdschriften illustraties

heeft gemaakt. Hij werkte onder andere voor *Vrij Nederland* en *Tirade*. In de boeken die hij geïllustreerd heeft, spelen opvallend vaak dieren een grote rol. Zo maakte Vos illustraties bij de *Fabels* (1962) van Leo Vroman. In zijn eigen werk speelt de vogel zeker de hoofdrol. Voor zijn geliefde Fritzi Harmsen van Beek maakte hij in 1969 het boek *De 100 Reigers* en in 1980 verscheen van hem *Een studie in grijs, voorlopige balans van drie jaar vogeltekenen*. Interessant om te noemen is ook zijn Beestenkwartet uit 1970 en het postuum verschenen *Metamorfosen* (2013) waarin mensen dieren worden en andersom.¹⁶

Voor Van Daeles Reynaertbewerking maakte Vos twintig illustraties en elf initiaaltjes. Een aantal van de afbeeldingen – namelijk die aan het begin van elk hoofdstuk – staat in een kader. De initialen doen denken aan verluchte initialen uit handschriften en oude drukken, terwijl de omkaderde pentekeningen in hun vorm schatplichtig zijn aan Reynaerthoutsneden. In deze pentekeningen zijn ook soms meerdere scènes afgebeeld, een procedé dat we ook kennen uit de houtsneden én de afbeeldingen van Gustaaf Van de Woestyne bij de bewerking van Streuvels. Hoewel Vos dus nieuwe afbeeldingen maakt, plaatst hij deze wel in de traditie van eerdere Reynaertbewerkingen.

Afb. 3. Reinaart bij Cuwaart dood en geeft vervolgens de tas met diens hoofd aan Belijn die ermee naar het hof vertrekt.

De interactie tussen tekst en afbeeldingen blijkt het best uit de structurerende werking die de afbeeldingen hebben. Elk hoofdstuk wordt ingeleid door een omkaderde pentekening, gevolgd door een gehistorieerd initiaaltje. De omkaderde pentekening geeft als het ware een korte samenvatting van wat er komen gaat. Zo zien we achtereenvolgens de hofdag, de daging door Bruun (afb. 2), de daging door Tybeert, de biecht aan de das, het klaarmaken van de galg, het vertrek van Reinaart, de dood van Cuwaart (afb. 3), de onthulling van Cuwaarts hoofd, de dood van Scerpenebbe, Reinaart als pelgrim en het duel met Isengrijn. Toch zijn tekst en afbeelding niet altijd op elkaar afgestemd. Zo zou volgens de tekst de pastoor 'poedelnaakt' Tybeert te lijf gaan, maar op de afbeelding draagt hij een soutane (p. 25).

De illustraties van Klaas Verplancke

Klaas Verplancke (1964) is een van de bekendste Vlaamse illustratoren. Naast illustraties voor jeugd- en prentenboeken, maakt hij ook afbeeldingen voor nationale en internationale kranten en tijdschriften zoals *The Wall Street Journal*, *L'Echo* en *Knack Weekend*. Sinds 1996 schrijft hij ook zelf kinderboeken, zoals *Jot* (2000, Davidsfonds/Infodok), een tijdloze parabel waarvoor Verplancke ook zelf de afbeeldingen maakte. Verplancke gebruikt verschillende technieken, zoals waterverf, acryl, oliepastel, wasco en kleurpotlood. Kenmerkend is zijn overvloed aan details, waardoor zijn prenten interessant blijven omdat er steeds iets nieuws is te ontdekken.¹⁷

Net als Peter Vos zorgt Klaas Verplancke voor een paginagrote prent aan het begin van elk hoofdstuk. Maar waar de relatief simpele afbeeldingen van Vos de gebeurtenissen uit het hoofdstuk samenvatten, gaat Verplancke veel verder. Verplanckes prenten zijn als het ware een synthese van het hoofdstuk terwijl ze ondertussen ook vooruitwijzingen bevatten van wat er nog gaat komen en refereren aan onder anderen Jeroen Bosch en Pieter Bruegel.¹⁸ De afbeeldingen staan daarmee in

Afb. 4. Openingsprent bij het eerste hoofdstuk met Reinaarts misdaden in verleden én in de toekomst.

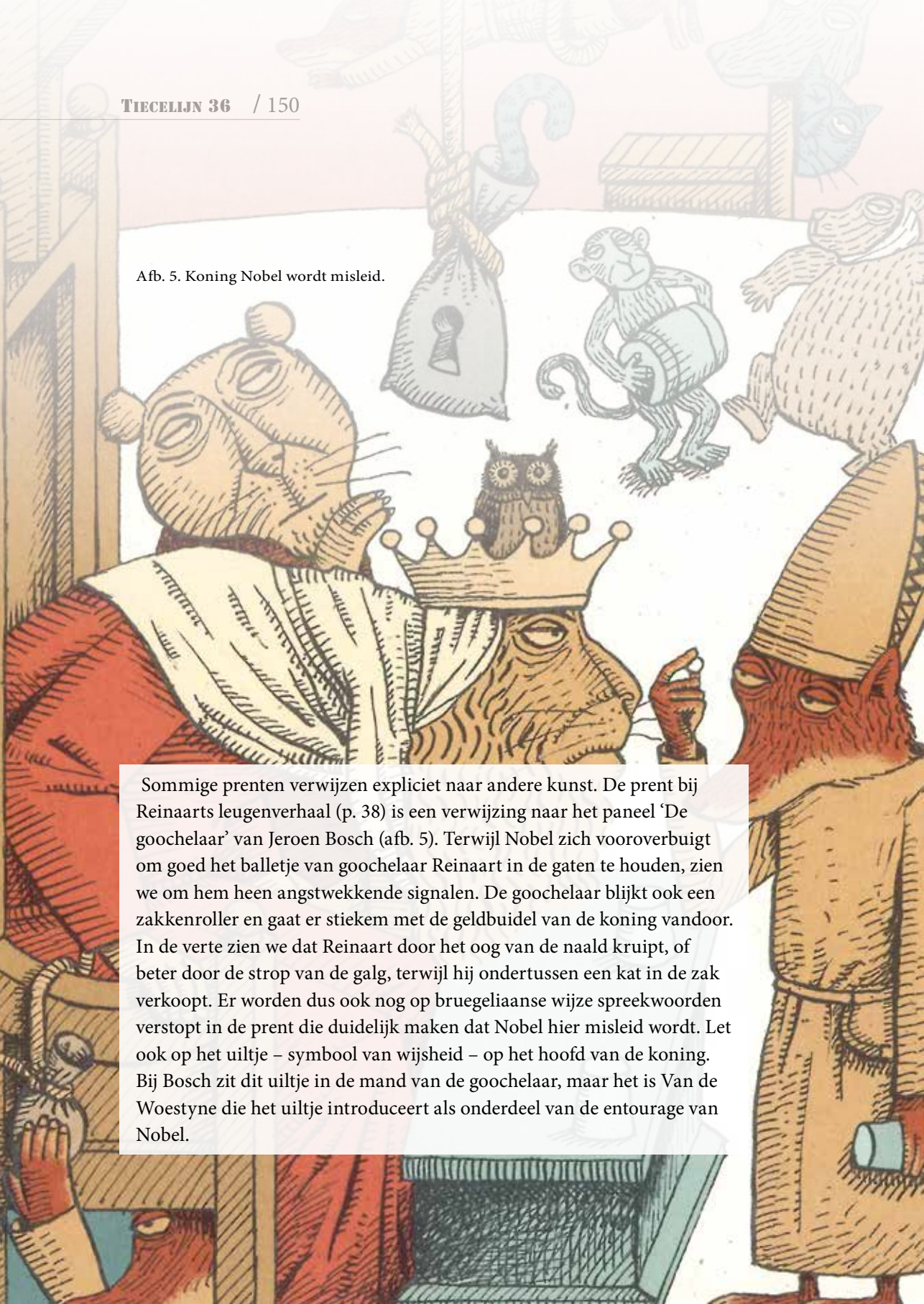
contrast met de tekst van Henri Van Daele. Terwijl Van Daele in zijn tekst het verhaal toegankelijker wil maken, voegt Verplancke juist extra betekenislagen toe aan zijn afbeeldingen. Hij speelt met symbolen en creëert een wisselwerking tussen moderne elementen, middeleeuwse context en andere kunst.

Laten we drie afbeeldingen nader bekijken. De openingsprent van het eerste hoofdstuk wijkt meteen af van de haast klassieke openingsprent met dieren verzameld aan

het hof van Nobel (afb. 4). Hier zien we namelijk Reinaart als kluizenaar, maar met een mijter die al verwijst naar de bijtgrage aard van de vos via de tandjes die erin verwerkt zitten. De prent laat zien waar de vos van beschuldigd wordt: hij ligt in bed met zijn tante Hersinde (die overigens iets weg heeft van de wolf van Roodkapje), buiten lopen de blinde wolvenwelpen rond, Cortois ligt in de pan met de driemaal gestolen worst in zijn mond en Coppe loopt onthoofd en met een monnikskap op de voorgrond. Maar we zien ook een de onthoofde Cuwaart, wiens hoofd overigens 'liefdevol' in Reinaarts armen ligt. Dit wijst vooruit naar een misdaad die nog moet komen. En hoe zit het met de po met urine naast het bed? Is dit het 'wapen' dat Reinaart inzet om de wolvenwelpen blind te plassen, of gaat het om zijn 'wapen' in het duel met de Isengrijn tegen het einde van het boek?

Afb. 5. Koning Nobel wordt misleid.

Sommige prenten verwijzen expliciet naar andere kunst. De prent bij Reinaarts leugenverhaal (p. 38) is een verwijzing naar het paneel 'De goochelaar' van Jeroen Bosch (afb. 5). Terwijl Nobel zich vooroverbuigt om goed het balletje van goochelaar Reinaart in de gaten te houden, zien we om hem heen angstwekkende signalen. De goochelaar blijkt ook een zakkenroller en gaat er stiekem met de geldbuidel van de koning vandoor. In de verte zien we dat Reinaart door het oog van de naald kruipt, of beter door de strop van de galg, terwijl hij ondertussen een kat in de zak verkoopt. Er worden dus ook nog op bruegeliaanse wijze spreekwoorden verstoppt in de prent die duidelijk maken dat Nobel hier misleid wordt. Let ook op het uiltje – symbool van wijsheid – op het hoofd van de koning. Bij Bosch zit dit uiltje in de mand van de goochelaar, maar het is Van de Woestyne die het uiltje introduceert als onderdeel van de entourage van Nobel.

Afb. 6. Het hof van Nobel als een farce.

Een tweede duidelijke verwijzing naar Bosch is te vinden op de prent bij het hoofdstuk over het feest ter ere van de vrede, een feest dat wreed verstoord wordt met nieuwe klachten over de vos (afb. 6). Hoezeer dat feest een farce is, blijkt uit de dode kraai Scerpenebbe die linksboven als een engel zweeft, uit Reinaart wiens feestmaal bestaat uit een hazenkop, maar vooral uit de leeuw die in een hang naar macht zich door een nar naar de afgrond laat leiden. De vijver op de voorgrond is echter minder makkelijk in het verhaal te plaatsen. We zien de biddende pastoor met oordoppen omringd door blote vrouwen, een referentie naar de ‘Tuin der lusten’ van Bosch. De kappen met duivelsoortjes laten zien dat deze vrouwen de keuze tussen goed en kwaad al hebben gemaakt en het is de vraag hoelang de pastoor nog doof kan blijven voor wat er om hem heen gebeurt. Is dit een verwijzing naar hoe het kwaad al gezaaid is in het rijk van koning Nobel?

Conclusie

Henri Van Daele heeft met deze vertaling mooi werk geleverd. Het verhaal van de sluwe vos blijft tot zijn recht komen in deze ingekorte bewerking. Van Daele schrijft zo een vlotte tekst die onder andere geschikt is voor kinderen, zonder dat hij op zijn knieën gaat zitten om alles uit te leggen. Voorzag Peter Vos de tekst al van degelijke pentekeningen die het verhaal als het ware samenvatten, Klaas

Verplancke gaat een stap verder. Zijn ingenieuze afbeeldingen nemen een bijzondere plek in binnen de Reynaertillustraties. Hij ontwikkelde een fascinerende eigen stijl die recht doet aan het Reynaertverhaal en die symboliek en kunsthistorische verwijzingen op een intelligente wijze weet te combineren. Net als de stripbewerking van Marc Legendre en René Broens waarin ook de werken uit de kunstgeschiedenis in worden gezet om de aloude *Reynaert* van een extra betekenislaag te voorzien, weet Verplancke een originele draai aan zijn illustraties te geven.

De reeks Averbode klassiekers heeft heel wat in gang gezet. Niet alleen hebben kinderen via de reeks kennis kunnen maken met klassieke literaire werken, ook is Reynaert vanaf hier weer een eigen weg ingeslagen. Met een bulkboek, een nieuwe uitgave met vernieuwende illustraties en een Chinese vertaling blijkt maar weer dat de paden van de vos krom en menigvoud zijn.

NOTEN

1 *Reinaard die vos, Die wrede een met die rooi baard*. Henri Van Daele met illustraties deur Klaas Verplancke. Uit Nederlands vertaal deur Daniel Hugo, Pretoria, Protea Boekhuis, 2013.

2 Christl Van den Broucke m.m.v. Zou Wei. 'Reynaert in het Chinees', in: *Tiecelijn 24. Jaarboek 4 van het Reynaertgenootschap*, (2011), p. 334-340.

3 Voor biografische en bibliografische gegevens over Henri Van Daele, zie Wilma van der Pennen, 'Henri Van Daele', in: Jan Van Coillie, Wilma van der Pennen, Jos Staal en Herman Tromp (red.), *Lexicon van de jeugdliteratuur*, Groningen e.a., Martinus Nijhoff, 1982-2014, p. 1-14.

4 Jan Van Coillie, 'Literatuur is per definitie zonder leeftijd. Interview met Henri Van Daele', in: *Literatuur zonder leeftijd*, 24, (2010), p. 91.

5 Henri Van Daele, *Reinaard de vos, de felle met de rode baard*, Averbode, Uitgeverij Averbode, 1996, p. 123.

6 Henri Van Daele, *Reinaard de vos, de felle met de rode baard*, Antwerpen, Uitgeverij Manteau/Uitgeverij De Standaard 2006, flaptekst.

7 E. Franck en A.M. Raukema, "Het is een verarming als jongeren deze klassiekers alleen nog als strip of film kennen": Eigentijdse hervertellingen van eeuwenoude boeken', in: *Tsjip/Letteren*, 14 (2004), p. 18.

- 8 Jan Van Coillie, *a.w.*, p. 82.
9 Jan Van Coillie, *a.w.*, p. 82 en 91.
10 Henri Van Daele 1996, p. 121.
11 Henri Van Daele 1996, p. 121.
12 Henri Van Daele 1996, p. 24.
13 Henri Van Daele 1996, p. 36.
14 Zie ook de recensie van Marcel Ryssen, 'Reynaert in machotaal', in: *Tiecelijn*, 11 (1998), p. 41.
15 Henri Van Daele, 1996, p. 119. In 2004 vervangt hij 'Pinksteren' door 'Sinksen' (p. 98).
16 Jean-Pierre Geelen 'De vogels van Peter Vos zijn nooit poezelige plaatjes', in: *de Volkskrant*, 3 februari 2022.
17 Jan Van Coillie, 'Klaas Verplancke', in: Jan Van Coillie, Wilma van der Pennen, Jos Staal en Herman Tromp (red.), *Lexicon van de jeugdliteratuur*, Groningen e.a., Martinus Nijhoff, 1982-2014, p. 1-4.
18 Jen De Groeve, 'Klaas Verplancke, middeleeuwer: Grensverleggende Reinaart-illustraties', in: *Tiecelijn*, 20 (2007), p. 160-166.

